

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց
Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Մտեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

ՍԵՐԻԱ «Ա.Ռ.ՈՂ.Զ ԿԵՆՑՄ.Դ ԿՈՒՏՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՈՒՄ»

Ս. Ա. ԲԱԽՄՈՒՏՅԱՆ

**ՊՆԴԵՐԵՍ
ԲՆԱԿԻԶՆԵՐ**

4-րդ հրատարակությունից բարգձմանց 2. Մ. 2.

БИБЛИОТЕКА
ИНСТИТУТА
ИСТОРИИ Д.Н.
Благодетель Нальч
СССР

ԳԻՆԸ 10 ԿՈՊ.
Цена 10 коп.

614.4

Բ-21

ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ «ՆՅՈՒՄԻՍԱՅԻՆ ԿՈՎՎԱՍ»

1982

ՌՈՍՏՈՎ-ԴՈՆ

614.4
P-21

Ս. Ա. ԲԱՆՄՈՒԹՍՎԱԾԱ

Իրենյիը հավանություն ե գտել գյուղացու կենտրոնական տանը ընթերցման ժամանակ

32-11
CA 487

ՊՆԴԵՐԵՍ ԲՆԱԿԻՉՆԵՐ

Թարգմ. Հ. Մ. Հ.

ИНСТИТУТ
ИСТОРИИ
И ПАМЯТИ
НАРОДА
СНХ РСФСР

Յերեվակայեցեք, վոր ձեր բնակարանն ե մտել մի կողմնակի, ձեզ բոլորովին ոտար մի մարդ, ասենք կուլակ:

Առանց հարցնելու ե առանց թույլտվության նա հաստատվում ե այնտեղ: Նա բոլորովին հաշվի չի առնում, թե արդյոք դա բնակիչներին հաճելի չե, թե վոչ, ընտրելով իրեն ըստ իր ճաշակի մի հանգիստ անկյուն: Հաստատվելով այսպես, նա սկսում ե այս ու այն կողմ ընկնել ե գիշեր ու ցերեկ բնակիչներին անհանգստացնել: Յերեկը աշխատանքն ե խանգարում, իսկ գիշերը քունը:

Իայց, դա յեղ դեռ բավական չե: Նա բառիս բուն նշանակությամբ, ձրիակեր ե, նա չի աշխատում, բայց սնվում ե, դարձյալ կամայականորեն ոգտվելով ձեր պաշարներից:

Վորոշ ժամանակից նա ընտանիքի տեր ե դառնում, այն ել կնչպիսի բազմանդամ: Յեվ, քանի վոր «եննձորը իր ծառից հեռու չի ընկնի», նրա ընտանիքն ել, ծնողի պես լրբորեն ե իրեն պահում: Այն ժամանակ ել դրանցից ապրուստ չես ունենար:

Ի՞նչ կանեյիք, յեթե ձեզ մի այդպիսի դժբախտություն պատահեր:

27.02.2013

3800

Պարզ է, դուք կաշխատելիք այդպիսի բնակիչներին
ազատվել: Նախ, կփորձեյինք այդ ձեր ուժերով անել,
իսկ յեթե բան դուրս չգար, այն ժամանակ գյուղխոր-
հուրդ կամ միլիցիա կղխմելիք:

Ապա, յեթե այդպիսի մի դժբախտություն ձեր
հարեաններից մեկին պատահեր:

Այն ժամանակ դուք միջոցներ ձեռք կառնելիք,
վոր այդպիսի անտանելի մարդը ձեզ մոտ ել չանցնի:

Յերեվակայեցեք հիմա, վոր դուք պատահամբ
իմանում եք, վոր այդ «սիրելի» բնակիչները ձեր տունն
են բերում նաև վառվող նյութեր, նրանք ամեն րոպե
ձեզ և ձեզ հետ ապրողներին հրդեհի վտանգին են յեն-
թարկում: Դա կատիպեր ձեզ նրանցից ավելի զգուշա-
նալու:

Ձեզանից շատերն անվտանգությամբ գլուխ կ'շար
ժեն և կասեն, թե այդպիսի բան յերբեք չի կարող
լինել, ուրեմն ինչի մասին ենք խոսում:

Բայց դուք կսխալվեք: Նման դեպքեր լինում են և
նույնիսկ շատ հաճախ: Դուք դրանում հիմա կ'համոզ-
վեք: Ճիշտ է, այդ պնդերես բնակիչները թեև մարդիկ
չեն, այլ վոջիլներ, բայց դրանով գործը չի փոխվում:

Այն, ինչ վոր խոսեցինք պնդերես բնակիչների
մասին, դա ճիշտ է և վոջիլների վերաբերմամբ: Նրանք
անվում են մեր պաշարներով (մեր արյունով), խանդա-
րում են մեր աշխատանքն ու քունը, մեր կյանքին
վտանգ են սպառնում: Մենք չենք չափազանցնում:
Կարգացեք այս գրքուկը մինչև վերջը և դուք կ'հա-
մողվեք:

ՎՈՋԻԼՆԵՐԻ ՑԵՂԵՐԸ:

Վոջիլները բաժանվում են մի քանի ցեղերի: Մի
տեսակը ապրում է գլխի մազերի մեջ: Դրանք, ալպես
կոչված, գլխի վոջիլներն են: Մի ուրիշ տեսակը ապ-

ըում է մարմնի այլ մազոս տեղերում, կոնատակին
(թեվերի տակ), սեռային որգանների շուրջը, մորուքի և
նունիակ հոնքերի մեջ: Այդ ցեղի վոջիլները կոչվում
են տափակ վոջիլներ: Այդպես կոչվելու պատճառն այն
է, վոր նրանց մարմինը լայն է և տափակ: Վերջապես,
յերրորդ ցեղի վոջիլներն ապրում են հագուստեղենի
ծալքերի մեջ: Դա հագուստի վոջիլների ցեղն է: Բոլոր
այդ յերեք ցեղի վոջիլներից ամենախոշորը հագուստի
վոջիլն է:

ԻՆՉՊԵՍ ՅԵՎ ԻՆՉՈՎ ԵՆ ՍՆՎՈՒՄ ՎՈՋԻԼՆԵՐԸ

Բոլոր յերեք ցեղի վոջիլներն ել բացարձակ ձրիա-
կերներ են: Նրանք մեր արյունովն են անվում: Վոր-
պեսզի կարողանա մեր արյունը ծծել, վոջիլն իր քնձ-
թով (քթով) ծակում է մեր մորթը և այդ միջոցով
առաջ բերած վերքից ծծում մեր արյունը: Լավ կշտա
նալուց հետո, հագուստի վոջիլը սպիտակեղենի կամ
հագուստեղենի ծալքերն է անցնում, գլխավոջիլը ակա-
ջների հետև կամ մի ուրիշ, հանգիստ անկյուն:

Վորոշ մարդկանց նման, վոջիլներն ել յերբեմն
շատակեր են լինում: Յեթե վոջիլը չափազանց շաա
արյուն է ծծել, նրա ստամոքսը պատուվում է, իսկ
ինքը սատկում:

Վոջիլները կծելու ժամանակ իրենց թքից մի քիչ
թողնում են վերքի մեջ: Այդ թուքը թունավոր է: Դրա
նից մորթը կոշտանում է: Կծած տեղերը թուքից ներ-
կվում են մուգ գույնով և մորթու այդ մուգ բծերով
մենք զանում ենք վոջիլների հետքերը:

Վոջիլները կարող են յերկար ժամանակ առանց սն-
նդի դիմանալ, մանավանդ, քիչթե շատ գով տեղում: Վո-
ջիլներին սովամահ անելու համար այդ հարկավոր է
իմանալ: Ընդհանրապես, կարելի յե համարել, վոր վոջ-
լոս զգեստներն յերեք շաբաթ լավ փակված արկղում

պահելուց հետո, նրա միջի բոլոր վոշիլները, նույն թվում նաև անիծից (վոշիլի հունտը) առաջ յեկածնե-
րը սատկում են:

ՎՈՋԻԼՆԵՐԻ ԱՐԳԱՍԱՎՈՐՈՒՅՅՈՒՆԸ (ПЛОДОВИТОСТЬ)

Ի դժբախտութիւն մեզ վոշիլները շատ արգասա-
վոր են: Բաւական է վոր վրադ մի վոշիլ հայտնվի,
կարճ ժամանակում նրանցից դժվար թե արգատվես:

Գլխի վոշիլը ապրում է մի ամիս, իսկ հագուստի
վոշիլը մոտ յերկու ամիս:

Գլխի վոշիլի եզր իր կարճատեւ կյանքում ածոււմ
է մոտ 150 ձու, այսպես կոչված անիծներ: Հանգու-
տի վոշիլը ածոււմ է մոտ 300 անիծ: Գլխավոշիլի անիծ-
ները սոսնձանյութով (клеяка) կպչում են գլխի
մազերին, իսկ հագուստի վոշիլներինը կերպասի թե-
լին: 7-10 որ հետո անիծները թրթուրներ են դառնում,
վորոնք արդեն կարող են արյուն ծծել: Իսկ մի քանի
որ ել անց, այդ թրթուրները դառնում են մանր վոշիլ-
ներ, վորոնք սկսում են նույնպես արագ բազմանալ:
Այսպիսի արգասավորումով մի ամսվա ընթացքում,
հաշվելով յերեք սերունդ, մի վոշիլը չորս հազար վոշ-
իլից ավելի սերունդ է տալիս: Յերևակայեք, յեթե
մարդ իր վրայի վոշիլները չմաքրի, ինչքան վոշիլներ
կ'հավաքվեն:

Վերջին պատերազմի ժամանակ գերմանացիք մի
դերի ընկած ուս զինվորի վրայից հավաքել են տասն
և ութը հազար վոշիլ:

Վորպեսզի ստուշե, թե ինչքան արագ են բազմա-
նում վոշիլները, մի գիտնական հետևյալ փորձն է
արել:

Մի մետաքս կտորից կարված, փոքրիկ տոպրակի
մեջ դրել է յերկու վոշիլ, տոպրակի բերանը պինդ
կապելով, մի թելով կախել է վրից:

Վոշիլներին այնտեղ տաք և հարմար է յեղել: Յեր
կու ամիս հետո տոպրակը լիքն է յեղել վոշիլով: Հաշ-
վելով, նրա միջից դուրս է բերել 20 հազար վոշիլ:

Քանի վոր այդ աներես միջասներն այդքան
արգասավոր են, հարկավոր է միջոցներ ձեռք առնել և
զգուշանալ նրանցից:

ՎՈՋԻԼՆԵՐԸ ՅԵՎ ՀՈՏԵՐԸ

Վաղուց նկատված է, վոր վոշիլները վորոշ հոտեր
չեն սիրում և խուսափում են նրանցից, վոշիլների
համար այդպիսի անհաճո հոտ ունի՝ նավթը, ձուլթը,
նավթալինը և դեռ շատ ուրիշ բաներ: Վերջին բժավոր
տիֆի համաճարակի ժամանակ, փորձեր արվեցին այդ
հոտերով վոշիլներին հալածելու:

Իժբախտաբար, ամեն ժամանակ չի հաջողվում
անհաճո հոտերով վոշիլներին հալածել:

Սոված վոշիլները վոշ մի հոտից չեն փախչում,
դրա համար ել չի կարելի հույս դնել այդպիսի միջոց-
ներով վոշիլներէց պահպանվելու վրա:

Վոշիլներն յերևի ունեն իրենց սիրելի և հրապո-
րիչ հոտերը:

Արվել է հետևյալ փորձը: Սեղանի շուրջ նստել
ան մի քանի մարդ: Սեղանի մեջտեղը դրել են մի վո-
շիլ, բոլոր նստածներից հավասար հեռավորութեան
վրա: Վոշիլը շարժվել է սեղանի շուրջը նստողների
մեկի ուղղութեամբ: Հետո, սեղանի շուրջը նստողները
փոխել են իրենց տեղերը: Վոշիլը նորից դրել են սե-
ղանի մեջտեղը, և նա, նորից շարժվել է նույն մարդու
կողմը: Սեղանի շուրջը նստողները այդպես մի քանի
անգամ փոխել են իրենց տեղերը և վոշիլն ամեն ան-
գամ շարժվել է նույն մարդու կողմը:

Այդ բացատրել են նրանով, վոր այդ մարդու
հոտը զուր է յեկել վոշիլին:

Յեւնելով նրանից, վոր վոջիւններն ախորժակով սողում են անմաքրասեր մարդկանց վրա, կարելի յե յենթազրել, վոր վոջիւններին հրապուրում ե հենց այդպիսի մարդկանցից դուրս յեկող հոտը:

Գրտինքի, կեղտի և մարդկային մարմնից շոգիացող զանազան հոտերի խառնուրդն ե, յերևի, վոջիւնների ամենասիրած հոտերից մեկը: Իսկ քանի վոր անմաքրասեր մարդիկ հաճախ չեն փոխում սպիտակեղենը (փոխնորդ), չեն լվացվում և չեն լողանում, վոջիւնները վոչ միայն նրանց վրա ապրում, այլև շատ հանգիստ և արագ բազմանում են: Նրանց վոչ վոք չի անհանգստացնում և նրանք կարող են հանգիստ արգասավորվել, բազմանալ: Հենց այնտեղ ե նրանց յերջանիկ կյանքը:

ՈԳՏԱԿԱՐ ԵՆ ԱՐԴՅՈՔ ՎՈՋԻՆՆԵՐԸ

Ինչքան ել զարմանալի լինի, բայց կան մարդիկ, վորոնք համարում են, վոր վոջիւնները ոգտակար են այն մարդուն, վորի վրա նրանք ապրում են: Տգետ կանայք, որինակ, համարում են, վոր վոջուտ գլխի մագերը ավելի լավ են աճում: Չինական բնակչության անկուրտուրական խավերում համարում են, վոր ամեն մի առողջ մարդու վրա անպատճառ պետք ե վոջիւններ լինեն. յեթե մարդու վրա վոջիլ չկա, ուրեմն այդ մարդը հիվանդ ե:

Մի ճանապարհորդ, որինակ, պատմում ե այսպիսի մի դեպքի մասին:

Մի ունեւոր, բայց տգետ չինացի տվել ե իր վորդուն մի յեվրոպացու մոտ կրթվելու: Այդ յեվրոպացի բնատնիքը կուլտուրական ե յեղել: Չինացի տղին լողացրել են, մաքրել են և նոր շորեր հագցրել: Նրան պահում եյին մաքուր և վրան վոջիլ չկար: Վորոչ ժամանակ հետո տղի հայրը գալիս ե իր վորդուն այցե-

լելու: Տեսնելով, վոր տղի վրա վոջիւններ չկան, նա սարսափում ե: Նրա կարծիքով, վոջիւնների բացակայությունն սպացուցում եր, թե տղան հիվանդ ե: Վախեցած հայրը վերցնում ե տղային և տուն տանում: Վոչ մի համոզում չի ոգնում:

Կարիք ել չկա ասելու, թե այդպես մտածելը, դա անտիպաշտություն ե: Վոջիւններից ինչ ոգուտ կարող ե լինել, քանի վոր նրանք մեզ կծում են և մեր արյունով ապրում: Իսկ թե ինչքան ե արյունը մարդու համար թանգ, այդ ամեն մարդ գիտե:

Պարզ ե, վոր վոջուտ գլխի մագերն ավելի լավ չեն կարող աճել, քանի վոր մագերի աճման համար հարկավոր արյունով ե, վոր վոջիւնները սնվում են:

Մարդու վրա վոջիւնների ներկայությունը վոչ թե նշան ե նրա առողջության, այլ միմիայն՝ անմաքրասիրության:

Այդպիսով մարդու համար վոջիւնների ոգտակարության մասին ավելորդ ե նույնիսկ խոսելը: Բացի դրանից, վոջիւնները վոչ միայն ոգտակար չեն մարդուս, այլ ուղղակի վնասակար:

ՎՈՋԻՆՆԵՐԻ ՎՆԱՍԸ

Չխոսենք նաև նրա մասին, թե ինչքան են անհանգստացնում և անհաճո յե վոջիւնների կծելն ու մարմնի վրա սողալը: Նրանք ստիպում են մարդուն ցերեկները, քերվելու համար, աշխատանքից պոկվել, իսկ գիշերները հանգիստ չեն տալիս քնելու:

Բայց վոջուտությունը վոչ միայն անհաճո յե, այլ ե մարդու առողջության համար վնասակար:

Նախ՝ վոջիլի թուլութունավոր ե: Նա վոչ միայն մորթին կոշտացնում ե, այլ հաճախ ջերմի պատճառ ելինում:

Յերկրորդ, անհանգիստ քնի, օրրի և արյան կորստի հետեվանքով վոջուտ մարդիկ զղային, դժգույն յեվ սակավարյուն են դառնում:

Յերրորդ, քորը ստիպում է վոլյոտ մարզուն մինչև արյուն գուրս դալը քորել մորթի: Այդ քորից մորթի վրա գոյանում են ուռեցքներ և այլ բորբոքումներ: Մորթու այդ բորբոքումները կարող են շատ ծանր լինել:

Բայց վոլիլներին ամենամեծ վտանգը նրանումն է, վոր նրանք բժավոր (сыпной тип) և անդրադարձ տիֆի (возвратный тип) տարածողներն են:

ՎՈՋԻԼՆԵՐԸ ՎՈՐՊԵՄ ԲԾԱՎՈՐ ՅԵՎ ԱՆԴՐԱԴԱՐՁ ՏԻՓԻ ՏԱՐԱԾՈՂՆԵՐ

Ո՞վ չի լսել մեզանում, ԽՍՀՄ-ում այդ հիվանդությունների մասին: Վերջին համաճարակի ժամանակ մեզնից վերի վորեվե մոտիկ բարեկամին կամ ազգականին չի տարել բժավոր տիֆը: Իսկ մեզանից արդյոք շատերն են, վոր չեն հիվանդացել այդ տիֆերից մեկով, կամ հենց յերկու տեսակովն էլ:

Ընդհանրապես, մեզնում այդ տիֆերը նորութուն չեն: Շատ դարերից իվեր, ցարիզմի ժամանակ, բժավոր տիֆը շատ մարդկային զոհեր էր տանում:

Յերբ նա սովահար վայրերում հնձում էր մարդկանց, նրան «սովի» տիֆ էյին անվանում: Յերբ նա ցարական բանտերում, բանտարկայիների միջից հնձում էր մարդկանց, նրան «բանտի» տիֆ էյին անվանում: Վոր նա պատերազմի ժամանակ հայտնվեց բանակի մեջ, նրան «զինվորական» տիֆ էյին անվանում:

Չանազան անունների տակ, բայց նա յերկել է նույն տիֆը: Ամենից ճիշտ կլիներ նրան «կեղտի» տիֆ անվանել, վորովհետև նրան վոչ պատերազմը և վոչ էլ սովն են առաջ բերել: Նա հայտնվել և հայտնվում է այնտեղ, վորտեղ մարդիկ խիտ, կուտակված և կեղտոտ են ապրում:

Բայց, չնայած բոլոր ջանքերին, յերկար տարիներ չեր հաջողվում հայտնաբերել, թե ի՞նչ ճանապարհով

է բժավոր և անդրադարձ տիֆը մեկից մյուսին անցնում և տարածվում: Յեվ միմիայն գրեթե վերջերս պարզվեց, վոր այդ յերկու տիֆերի տարածողները վոլիլներն են:

Այն ժամանակ միայն պարզվեց, թե ինչու այդ տիֆերը գլխավորապես պատերազմի և սովի նման հասարակական աղետների ժամանակ են մարդկային մեծ զոհեր տալիս, վորովհետև հենց այդպիսի աղետների ժամանակ են մարդիկ ավելի կուտակված և կեղտոտ ապրում:

Այդպիսով, պարզվել է, վոր այդ զգվելի, ձանձրացուցիչ միջատը, այդ մեր արյունով սնվող պարազիտը՝ վոլիլը՝ տարածում է նաև բժավոր և անդրադարձ տիֆերը:

Մեր ժամանակներում նույնիսկ ավելորդ է խոսել, թե ինչքան վտանգավոր են բժավոր և անդրադարձ տիֆերը: Բոլորին հայտնի յե, թե այդ հիվանդություններից ինչքան շատ մարդիկ են մեռնում: Նույնպես շատերին հայտնի յե, թե այդ հիվանդությունները տարած մարդկանց սիրտը, հաճախ մինչև նրանց կյանքի վերջը, լինում է թույլ և հիվանդ: Լինում է և շատ հաճախ, վոր այդ հիվանդություններից հետո տեսողությունը (աչքերը) փչանում է, անբուժելի վնասվում: Մի խոսքով, այդ հիվանդություններն առողջության և նույնիսկ կյանքի համար շատ վտանգավոր են: Ահա այդ վտանգավոր հիվանդություններն են տարածում վոլիլները:

ԻՆՉՊԵՍ ԵՆ ՎՈՋԻԼՆԵՐԸ ԲԾԱՎՈՐ ՅԵՎ ԱՆԴՐԱԴԱՐՁ ՏԻՓԵՐԸ ՏԱՐԱԾՈՒՄ

Բժավոր և անդրադարձ տիֆերը վարակիչ հիվանդություններ են: Բոլոր վարակիչ հիվանդությունների նման, նրանք էլ առաջանում են կենդանի վարակի մանրէների (միկրոբների) մոջոցով:

Մանրենները կենդանի եյակներ են: Նրանք այն-
քան մանր են, վոր նույնիսկ ամենասուր աչքով չի
կարելի նրանց տեսնել: Նրանց գոյության մասին իմա-
ցել են միմիայն խոշորացուցց ապակու գլուխից հետո,
վորի միջոցով մենք ամեն ինչ մի քանի հարյուր, նույն-
իսկ մի քանի հազար անգամ մեծացած ենք տեսնում:

Բժավոր և անդրադարձ տիֆի վարակն ապրում է
այդ տիֆերով հիվանդների արյան մեջ: Յերբ վոջիլը
ծծում է հիվանդի արյունը, այդ արյան հետ միասին
նա կուլ է տալիս նաև բժավոր կամ անդրադարձ տիֆի-
(նայած թե վոր տիֆով է հիվանդը) վարակը:

Արյան հետ միասին կուլ տրված վարակը մնում է
վոջիլների մեջ (բժավոր տիֆի դեպքում մինչև մահը,
անդրադարձ տիֆի դեպքում՝ 10-12 օր) և դրանց մի-
ջոցով ուղղակի փոխադրվում է առողջ մարդկանց ար-
յան մեջ: Այդ լինում է կամ կծելու և կամ թե վոջիլն
մարմնի վրա ճգմելով: Վերջին դեպքում վարակն արյան
մեջ է անցնում մարմնի վրա քորելուց առաջացած վեր-
քերից: Վարակը մարդու արյան մեջ մտնելով, սկսում
է բազմանալ: Իսկ յերբ նա բավականին բազմանում է,
մարդն էլ հիվանդանում է տիֆով:

Բժավոր և անդրադարձ տիֆերն, ըստ յերեվոյթին,
տարածում են վոչ միայն հագուստի վոջիլներն, այլ և
գլխի վոջիլները:

Ահա թե մեզ համար ինչքան վտանգավոր են այդ
պնդերես բնակիչները:

ՎՈՋԻԼՆԵՐԸ ՎՈՐՊԵՍ ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ԽՈՋԸՆԴՈՏ

Ուրեմն վոջիլները մեզնից ամեն մեկի առողջության
և նույնիսկ կյանքին վտանգ են սպառնում:

Մենք կառուցվող սոցիալիզմի պետության մեջ
ենք ապրում: Մեր ույթերը, մեր առողջությունը, մեր

կյանքը հարկավոր են յերկրի արագ ինդուստրացման,
գյուղատնտեսության կոլեկտիվացման, սոցիալիստա-
կան շինարարության գործին:

Աշխատավորության առողջության քայքայելով, սո-
ցիալիզմի համար պայքարող մարտիկների շարքերը
նոսրացնելով, վոջիլները, այդ կեղտի և անկուտուրա-
կանության ուղեկիցները՝ ուղղակի մեր, դեպի կուլտու-
րական կյանք, դեպի սոցիալիզմ սանող ճանապարհին
խոչընդոտ են հանդիսանում:

Վլադիմիր Իլիչ Լենինը դեռ հեղափոխության ա-
ռաջին տարիներում ասել է, թե կամ վոջիլը պիտի
հաղթե սոցիալիզմին, կամ սոցիալիզմը՝ վոջիլին:

Մնցել է 14 տարի: Մենք այդ ժամանակամիջո-
ցում զգալի չափով արդեն վերացրել ենք նոր կյանք
կառուցելու մեզ խանգարող թշվառությունն ու ավերը:

Բայց դեռ վերջնականապես չենք վերացրել մեր
անգրագիտությունը, մեր սանիտարական անկուտու-
րականությունը:

Դա, այժմ էլ մեզ խանգարում է մեր սոցիալիս-
տական շինարարության մեջ:

Այդ խոչընդոտները մենք պարտավոր ենք շատ
շտապ կարգով վերացնել: Վոջիլների դեմ պայքարելով,
մենք պարտավոր ենք հիշել, վոր այդ պայքարը, վոչ
միայն բժավոր և անդրադարձ տիֆերի դեմ է, այլ,
միևնույն ժամանակ, պայքար է նաև մաքրության,
կուլտուրական կյանքի, սոցիալիզմի համար:

ԻՆՉՊԵՍ ՊԱՅՔԱՐԵԼ ՎՈՋԻԼՆԵՐԻ ԴԵՍ

Մենք արդեն ասացինք, թե ավելի լավ է չթողնել
վոր վոջիլը հաստատվի մեր գլխին կամ զգեստների մեջ:

Դրա ամենալավ միջոցն է մաքրասիրությունը:
Մաքրասեր մարդկանց վոչ գլխին և վոչ էլ զգեստների
վրա դուր վոջիլներ չեք գտնի: Յեթե մաքրասեր մար-

դու վրա պատահմամբ ել մի վոջիլ ընկնի, նա այնտեղ յերկար չի ապրի:

Հենց մեկ անգամ գլուխը լվանալով, կամ սպիտակեղենը փոխելով, նա հեռացվում է: Դրա համար հարկավոր է ամեն շաբաթ փոխնորդը փոխել և տաք ջրով ու ոճառով մարմինը լվանալ:

Իհարկե ամենից հարմարն է բաշխվելով լվացվել, իսկ սպիտակեղենը՝ լվացքատնում լվանալ: Բայց, դժբախտաբար, գլուղերից դեռ շատերը բաղնիքներ և լվացքատներ չունեն:

Բացի դրանից, մարմնի և սպիտակեղենի մաքրությունը մեզ վոչ միայն վոջիլներից և նրանցից տարածվող տիֆերից է պահպանում, այլև քոսից և այլ հիվանդություններից, և ընդհանրապես, ամրացնում է մեր առողջությունը:

Գլուղացիները պե՛տ է միջոցների դիմեն, վորպեսզի ամեն մի կոլոնիստություն ունենա իր լավ սարքաված հասարակական բաղնիքն ու լվացքատներ:

Հասարակական բաղնիքի կազմակերպումը, դա կոլոնիստություն համար սանիտարական միջնամուկի պահանջներից մեկն է:

Բայց մաքրասիրություն պահպանելը հարկավոր է նաև բաղնիք և լվացքատուն չունենալու դեպքում, միայն իհարկե, այդ կլինի ավելի դժվար և ծանր:

Վոջիլներին վորպես պատսպարան ծառայող, անմաքրասեր մարդկանց գլուխը պետք է լվացվի շաբաթը յերկու անգամից վոչ պակաս և խիտ սանրով խնամքով սանրվի:

Զգեստները հարկավոր է ավելի հաճախ մաքրել և հողմահարել (բաց ողի հանել):

Յեթե պատահմամբ, աննկատելի կերպով ընկած մի վոջիլ հաջողել է բաղմանալ, առանց վորեվ ջանք խնայելու, հարկավոր է մաքրվել այդ անտանելի և վտանգավոր բնակիչներից:

Իլիսի վոջիլներ հայտնվելուն պես, հարկավոր է գլուխը նավթով թրջել և կես ժամով թաշկինակով կապել: Նավթը վոջիլներին շմեցնում է: Դրանից հետո հարկավոր է տաք ջրով և ոճառով գլուխը լվանալ և խիտ սանրով սանրել:

Միմիայն այդ միջոցով կարելի չէ վոջիլներին հեռացնել: Իսկ անիծները շատ ամուր են կպած լինում մազերին: Նրանց հեռացնելու համար հարկավոր է մազերը քացախով թրջել: Նրանք այն ժամանակ պոկվում են մազերից և կարելի չէ խիտ սանրով սանրել: Բայց քանի վոր բոլոր անիծներից միանգամից ազատվել չի հաջողվում, հարկավոր է շաբաթը 2—3 անգամ գլուխը սանրել:

Այդպես շարունակում են, մինչև վոր բոլոր վոջիլներն ու անիծներն անհետանան: Յերեխաների հետ ավելի հեշտ է՝ կարելի չէ մազերը կարճ խոզել:

Հագուստի վոջիլները հարկավոր է սափաքյալ վոջնչացնել: Վոջիլները ցրտից միայն նվազում են, իսկ տաքին նորից կենդանանում:

Վոջուտ սպիտակեղենը հարկավոր է մի ժամ մոխրաջրի (щелок) մեջ յեփել: Դրա հետ միասին, պիտի հետեվել, վոր մոխրաջրում գտնվող սպիտակեղենը պինդ ծալքերով դարսված չլինի, այլ աղատ, վորպեսզի մոխրաջրը կարողանա անցնել սպիտակեղենի բոլոր ծալքերը:

Վոջլոս զգեստները հարկավոր է ուսական վառարանի մեջ լավ սափացնել: Դրա համար հարկավոր է վառարանը հաց թխելու չափ տաքացնել և զգեստները վառարանի մեջ ազատ դարսել: Հետո վառարանը փակում են և զգեստները թողնում նրա սեղ մեկ ու կես ժամով: Այդ ժամանակամիջոցում վոջիլներն ու անիծները տաքությունից վոջնչանում են: Յեթե ուսական վառարան չկա, կարելի չէ պարզապես շիկացած հարթուկով հարթուկել: Զգեստը ջրով սրսկում են և հար-

Թուկով դանդաղ հարթուկում. դրա հետ միասին, հարթուկը տանել զգեստի բոլոր ծալքերի և կարերի վրայով: Պիտի հիշել, վոր կարի սեղերն ու ծալքերը վոջիլների ամենասիրած անկյուններն են, վորտեղ նրանք գնում են անիծները:

Մեծ քաղաքներում կան մասնավոր ախտահան (дезинфекционные) կամերաներ, վորոնց մեջ զգեստների միջով տաք շոգի կամ ոգ են անցկացնում: Այդ կամերաներում բոլոր վոջիլներն ու անիծները վոջնչանում են: Կոլտանեսուկություններում նման կամերաներ հարկավոր ե կազմակերպել հասարակական բաղնիքներին կից: Դա մեղ կոգնի ավելի շուտ վոջնչացնել վոջլոտուկությունը և դրա հետ միասին նաև բժավոր և անդրադարձ տիֆերի վտանգը:

Պատահում ե, վոր վոջիլները ցրվում են նաև բնակարանում, դրա համար ել հարկավոր ե միջոցներ ձեռք առնել բնակարանի և անկողինների միջից նրանց վոջնչացնելու համար:

Անկողնի սավանների և վերմակների հետ վարվում են նույնպես, ինչպես և զգեստների հետ: Մահճակալներն ու կոյկաները լեռացրած մոխրաջրով են լվանում և նավթով յեռում: Հատակը լվանում են կոշտ մոխրաջրով, իսկ ձեղքերը նավթ են լցնում:

Ավելի ճիշտը՝ բնակարանը ծծումբով (сера) ծխել: Դրանից վոջնչանում են վոջ միայն վոջիլները, այլև՝ լուերը, փայտոջիլները, մկները, յեթե այդպիսիները կան խրճիթում: Այդ հարկավոր ե հմտորեն անել, թե չե, վոջ միայն ոգուտ չի լինի, այլ և կարող ե հրդեհ առաջ գալ: Դրա համար հարկավոր ե դիմել քաղաքամասի կամ գյուղի բժշկին կամ բուժակին:

Տափակ վոջիլներից ազատվելու համար հարկավոր ե բժշկին դիմել դեղ ստանալու համար:

ՅԵԶՐԱԿԱՑՈՒՅՑՈՒՆ

Հուսով եմ, վոր դուք այժմ համոզվեցիք, թե զբքույկի սկզբում պնդերես բնակիչները (վոջիլների) մասին ասածս իսկական ճշմարտություն ե:

ԱՅԺՄ ԵՆ ԻՆՔՆԵՐԴ ՍՍԱՅԵԲ,

- 1) Կարելի՛յե վոջիլներին պնդերես բնակիչներ անվանել և ինչո՛ւ:
- 2) Վոջիլներն ի՞նչ վնաս են հասցնում մարդուն:
- 3) Վոջիլներն ի՞նչ վտանգավոր հիվանդություններ են տարածում:
- 4) Ինչպե՞ս պահպանվել վոջիլներից:
- 5) Ինչպե՞ս վոջնչացնել գլխի վոջիլները:
- 6) Ինչպե՞ս վոջնչացնել հագուստի վոջիլները:

Ответственный редактор
М. М. Гигоян
Техредактор
Г. М. Маркарян

№ 2271

1932

Сд в наб 11/III—1931 г
Сд в печать 29/III—1932 г
Об'ем 1/2 печ листа
Тираж 1500 экз

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Վոջիւների ցեղերը 2
Ինչպես և ինչով են սնվում վոջիւները 3
Վոջիւների արգասավորութիւնը 4
Վոջիւները և հոտերը 5
Ոգտակար են վոջիւները 6
Վոջիւների վնասը 7
Վոջիւները վորպես բծավոր և անդրադարձ տիֆերի տարածող 8
Ինչպես են վոջիւները տարածում բծավոր և անդրադարձ 9
տիֆերը
Վոջիւները վորպես սոց. շինարարութեան խոչընդոտ 10
Ինչպես պայքարել վոջիւների դեմ 11
Յեղրակացութիւն 15

<< Ազգային գրադարան

NL0270351

3800

12825

200

431

900 2 1400 W

D

ИЗДАТЕЛЬСТВО
ИНСТИТУТА
ПОПУЛЯРИЗАЦИИ
ЛИБРАРИИ НАУКИ
СССР

На армянском языке

Серия „Здоровый быт в колхозах“
С. Бахмутская
НАЗОЙЛИВЫЕ ЖИЛЬЦЫ

И-во „СЕВЕРНЫЙ КАВКАЗ“
ԳՐԱԳՈՒԼՅՈՒՅԸ
ՈՍՍՏՈՎՈՆ, ՄՈՍԿՈՎՍԿԱՅԻ ՓՈՂ., 53
ԳՐԱԿԵՆՏՐՈՆ (ԿՆԻԳՈՅԵՆՏՐ)